

ODNOS KRIMINALISTIKE I VERBALNE KOMUNIKACIJE U SVJETLU UTVRĐIVANJA PROFILA UČINIoca KRIVIČNOG DJELA S ASPEKTA PRAVA I SIGURNOSTI

Ines Babić MA, e-mail: ines.babic19@gmail.com

Irma Hodžić, MA

Selma Otuzbir, MA

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Odnos između kriminalistike i verbalne komunikacije je povezan i značajan kako bi se obezbjedila sigurnost i odredio profil učionioa krivičnog djela. Kriminalistika, kao znanstvena disciplina, nastoji otkriti metode krivičnih djela, istražiti krivična djela i njihove učinioce, i razviti strategije koje služe da se kriminalitet suzbije. Glavni i osnovni cilj kriminalistike, kao znanstvene discipline, jeste suzbijanje kriminaliteta. Dva načina suzbijanja kriminaliteta su: korištenje vlastitih činjenica i spoznaja, te saznanja drugih znanosti poput sociologije, lingvistike, psihologije itd. Komunikacija je složen proces koji podrazumijeva sporazumijevanje između ljudi i drugih živih bića putem prenošenja informacija, ideja, stavova i ostalih sadržaja uz pomoć sistema signala ili znakova (govor, jezični znakovi, simboli itd.). Može biti: verbalna, neverbalna, posredna, neposredna, govorna, pisana itd. Moj fokus će biti na važnosti verbalne komunikacije. Lingvista ima zadatak da traga za jezičkim obrascima i nedosljednostima u tim segmentima da se ustanovi ko je napisao određeni tekst, čiji je glas na snimci, kakvo značenje ima određena riječ, da li govornik govori istinu ili laže itd. Rad istražuje odnos između kriminalistike i verbalne komunikacije koji prilikom utvrđivanja profila učionioa krivičnog djela omogućuju detaljnije ravjetljavanje raznih kriminalnih radnji.

Ključne riječi: Kriminalistika, verbalna komunikacija, kriminalističko profiliranje, učinioc, krivično djelo

THE RELATION BETWEEN CRIMINOLOGY AND VERBAL COMMUNICATION WHEN DETERMINATING THE PROFILE OF AN OFFENDER, ASPECTS OF LAW AND SECURITY

Abstract: Criminology is the scientific study that tends to discover methods to reduce the crime. It also focuses on the investigation of crimes and their perpetrators, and develops strategies that are used to combat the crime. The main purpose of the criminal investigation, as the scientific study, is to prevent the crime. Two ways to reduce the crime are: the use of its own facts and knowledge, and the knowledge of other sciences such as sociology, linguistics, psychology, etc. Communication is a complex process between humans and other species. It involves the act of transferring informations, ideas, opinions, and other facilities through signals and signs (speech, language signs, symbols, etc.). The different categories of communication include: verbal and non-verbal communication, direct and indirect communication, written communication etc. My focus will be on the importance of verbal communication. The linguist has the task of searching for the linguistic patterns and inconsistencies in order to determine who wrote a certain text, whose voice is on the tape, the meaning of the certain words, whether the speaker is telling the truth or not, etc. The paper explores the relation between the criminology and verbal communication. In order to determine the profile of an offender, this enables more detailed analysis of the criminal investigation

Keywords: Criminology, verbal communication, criminal profiling, an offender, a criminal offense

Uvod

Komunikacija je složen proces koji podrazumijeva sporazumijevanje između ljudi i drugih živih bića putem prenošenja informacija, ideja, stavova i ostalih sadržaja uz pomoć sistema signala ili znakova (govor, jezični znakovi, simboli itd.).

Verbalna komunikacija je vrsta komunikacije u okviru koje spadaju govor i pisanje. Egzaktne metode u istraživanju govora i primjenjivanje interdisciplinarnog pristupa su uzrokovale razvoj forenzičke lingvistike koja je danas i u praktičnom i u istraživačkom domenu u svijetu dostigla značajan razvoj. Forenzička lingvistika se pokazala u svijetu kao veoma korisna metoda u rješavanju krivičnih djela. U radu policije u Velikoj Britaniji, Njemačkoj, Holandiji, Belgiji i Americi se često koristi. Lingvista ima zadatak da traga za jezičkim obrascima i nedosljednostima u tim segmentima da se ustanovi ko je napisao određeni tekst, čiji je glas na snimci, kakvo značenje ima određena riječ, da li govornik govori istinu ili laže itd. Smatram da bi se mnogo više pažnje trebalo posvetiti odnosu između kriminalistike i lingvistike jer je od velike koristi alat kojim se koristi lingvista. Istraživanje lingvista uključuje poznavanje strukture govornog sistema jezika: način na koji se grade određene riječi, njihova značenja sa stanovišta komunikacijskih namjera onoga ko iste izgovara, tumačenja određenih fraza i rečenica i druge. U svome radu sam naglasila kako bi poznavanje i analiziranje lingvistike prilikom utvrđivanja profila učinioca krivičnog djela omogućilo detaljnije i precnije ravjetljavanje raznih kriminalnih radnji.

1. Pojam kriminalistike

Definisanje pojma kriminalistike

Kriminalistika se bavi izučavanjem metode otkrivanja i istraživanja krivičnih djela i njihovih učinilaca kao i razvoj strategija koje se koriste pri suprotstavljanju kriminalitetu. Njen cilj je proučavanje načina izvršenja krivičnih djela, unapređenje informacija u okviru svih faza pretkrivičnog i krivičnog postupka, traganje za najučinkovitijim načinima preduzimanja operativnih radnji i radnji dokazivanja u skladu sa zakonom, optimizaciju upotrebe tehničkih metoda i sredstava i istraživanje savremenih metoda. Kriminalistika ima za cilj također da unapređuje preventivne i represivne metode koje se koriste u svrhu suzbijanja kriminaliteta. Metode preventivne kriminalistike se koriste za sprečavanje zločina. Na temelju iskustva i prognoze se djeluje prije pojave samog zločina, tj. ante delictum. Preventivna kriminalistika treba ono što afirmiše i unapređuje sistem društvene sigurnosti i diže je na viši, naučni nivo. (Modly, Šuperina, Korajlić, 2008). Represivna kriminalistika je skup kriminalističkih pravila koja se primjenjuju post delictum. (Korajlić, 2012, str. 9)

Dvije različite koncepcije objašnjavaju kriminalistiku na dva načina. Jedni imaju stajalište da je kriminalistika nauka, a drugi je vide kao vještinu. F. Saporano potvrđuje da je kriminalistika naučna disciplina koja koristi znanja mnoštva drugih nauka i vještina poput hemije, grafometrije, pravne medicine, balistike, kriminologije i mnogih drugih. Saporano naglašava da je cilj „u procesu tumačenja činjenica proisteklih iz zločina, izvršiti sintezu podataka pribavljenih uz pomoć disciplina kako bi se otkrio zločin i kao takav kvalifikovao,

identifikovao učinilac i njegova žrtva.“ S druge strane, za G. Pontija se kriminalistika određuje kao „tehnika isleđivanja u krivičnim stvarima koja je od značaja za policiju i pravosuđe; tu je i mnoštvo saznanja iz drugih disciplina (...), a sadrži i znanja o modalitetima tehnika primjenjenih pri izvršenju samih delikata.“ (*Ignjatović, 2006, str. 61.*) Kriminalistiku bi trebalo odrediti kao nauku koja „primjenjuje saznanja prirodnih i tehničkih disciplina u cilju otkrivanja i rasvjetljavanja krivičnih djela i otkrivanja njihovih učinilaca“. (*Ignjatović, 2006, str. 61.*) Kratko rečeno, to je „nauka o taktici, tehnici i metodici istraživanja i sprječavanja krivičnih djela, tj. Istraživanje krivičnih djela“. (*Korajlić, 2012, str. 6.*)

2. Verbalna komunikacija, lingvistika i forenzička lingvistika

Komunikacija je složen proces koji podrazumijeva sporazumijevanje između ljudi i drugih živih bića putem prenošenja informacija, ideja, stavova i ostalih sadržaja uz pomoć sistema signala ili znakova (govor, jezični znakovi, simboli itd.). Može biti: verbalna, neverbalna, posredna, neposredna, govorna, pisana itd. Verbalna komunikacija je vrsta komunikacije u okviru koje spadaju govor i pisanje.

Lingvistika je društvena nauka o jeziku. Lingvistika ili jezikoslovlje naziv je za nauku koja proučava jezik u svim njegovim oblicima. Lingvistika se sastoji od mnoštva drugih nauka od kojih svaka proučava jezik na poseban način. Lingvisti se bave istraživanjem iz oblasti jezika koje se odnosi na strukturu i funkciju jezika, usvajanje jezika, vokabulara i gramatike, razlozima jezičkog hendikepa (potpuni i nepotpuni gubitak govora), odnosom jezika sa drugim vidovima komunikacije, jezikom kao sredstvom komunikacije, razlikama između govornog i pisanog jezika, i drugo. Saznanja do kojih lingvisti dolaze imaju uticaja izvan lingvistike. Rezultati lingvističkih istraživanja našli su svoju primjenu u nastavi i učenju stranih jezika, jezičkom planiranju, liječenju poremećaja govora i sluha, a znanje o jeziku se primjenjuje u svrhu rješavanja mnoštva kriminalnih radnji. Iz ovoga slijedi, dakle, nova grana primijenjene lingvistike koja se zove forenzička lingvistika.

Današnja istraživanja dokazuju da forenzička lingvistika spada u granu primijenjene lingvistike. Forenzička lingvistika u sebi sublimira različita naučna područja i ima sve veću primjenu u rješavanju krivičnih djela. Tumači se i sa forenzičkog i sa kriminalističkog gledišta. Kod nas se za sada primjenjuje u ograničenom opsegu većinom u kriminalističkoj praksi, dok za njenu teorijsku implementaciju nema dovoljno prikladne literature. Forenzička lingvistika se odnosi na analiziranje uzoraka govornog i pisanog jezika u građanskim sporovima i krivičnim slučajevima gdje se jezik koristi kao dodatni dokaz, a nerijetko i jedini dokaz. U najširem smislu možemo reći da je forenzička lingvistika dodirna tačka između jezika, zločina i prava, pri čemu pravo uključuje policiju, sudstvo, zakonodavstvo, kao i pravne sporove ili sudske postupke koji samo potencijalno uključuju neko kršenje zakona ili potrebu za pravnim lijekovima. Forenzika se najviše odnosi na dostignuća naučnog karaktera uz pomoć kojih se krivična djela lakše rješavaju. Međutim, forenzička lingvistika se po mišljenju mnogih stručnjaka ne odnosi jedino na rješavanje krivičnih djela. Osim što se odnosi na krivične slučajeve, forenzička lingvistika obuhvata mnogo širi krug tema poput upotrebe jezika u sudnici, jezika samih zakona, jezika u građanskim parnicama, jezika

manjina, forenzičkog tumačenja i pisanog poređenja i jezika upotrebljenog u krivičnim slučajevima. (Manojlović, Novaković-Nikolić, 2009, str. 115-116.)

3. Historijski razvoj forenzičke lingvistike

Nastanak i pojava forenzičke lingvistike u pravu (sudu) i kriminalistici (policiji) vezuje se za briljantnog švedskog lingvistu Jana Svartvika koji je, kao ekspert odbrane, vještačio sporne dokaze u pojedinim slučajevima (Gibbons, 2003, str. 54) Jan Svartvik je 1968. godine objavio rad pod nazivom „The Evans Statements: A Case for Forensic Linguistics (Svjedočenja u slučaju Evans: Slučaj za Forenzičku Lingvistiku)“, u kojem je opisao svoju, danas već čuvenu, analizu Evansovih iskaza. Te godine je rođena nova disciplina, a to je forenzička lingvistika. Ovaj slučaj nije bio utvrđivanje autora, već njegova važnost leži u Svartvikovoj pionirskoj tehnici analiziranja prepravljenog teksta i nazivu za novu disciplinu, forenzičku lingvistiku. (Manojlović, Novaković-Nikolić, 2009, str. 109-110.).

Nakon Svartvika, malo toga se radilo na razvijanju ove nove discipline u okviru pravnih i kriminalističkih otkrivanja ili dokazivanja kriminalne djelatnosti. Na nekim mjestima, pojavljivao se po neki članak u kojem je autor, najčešće neki istaknuti lingvista, analizirao sporna priznanja ili komentarisao autentičnost zabilježenog razgovora u policijskim zapisnicima. Tih godina nije bilo nijednog pokušaja da se utemelji nova disciplina ili barem metodologija za forenzičku lingvistiku. Međutim, vremenom je pokazalo jasno da forenzički lingvisti imaju sposobnost da služe zakonu i kriminalistima, pomažući onima prema kojima je zakon postupao nepravedno.

Velik pomak u razvoju forenzičke lingvistike kao discipline jesu International Association of Forensic Linguists (Međunarodno udruženje forenzičkih lingvista), i časopis Forensic Linguistics: The International Journal of Speech, Language and the Law koji su osnovali na inicijativu Univerziteta u Birminghamu 1994. godine. (Manojlović, Novaković-Nikolić, 2009, str. 114)

4. Definisane pojma krivičnog djela

Krivično djelo je protivpravno djelo koje je zakonom propisano kao krivično djelo, čija su obilježja propisana zakonom i za koje je zakonom propisana krivičnopravna sankcija. (Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 3/03, član 20.)

Zajednički elementi svih krivičnih djela čine opšte biće krivičnog djela. Skup svih posebnih obilježja krivičnog djela naziva se posebno biće određenog krivičnog djela. Polazeći od zakonske definicije koja sadrži samo neke elemente opšteg pojma krivičnog djela, kao i vladajućeg shvatanja u našoj teoriji i nauci krivičnog prava, obavezni elementi opšteg pojma krivičnog djela bili bi sljedeći: djelo čovjeka, opasnost, protivpravnost, određenost u zakonu i vinost. Opšti pojam krivičnog djela pretežno se određuje kao ljudska radnja koja je u zakonu predviđena kao krivično djelo, koja je protivpravna i koja je skrivljena. Ovako određen opšti

pojam krivičnog djela ima sljedeća četiri elementa, a to su radnja, predviđenost krivičnog djela u zakonu, protivpravnost i krivica.

4.1. Podjela krivičnih djela

S obzirom na vrstu posljedice, uobičajena je podjela krivičnih djela na krivična djela povrede i krivična djela ugrožavanja. Posljedica krivičnog djela povrede jeste uništenje ili oštećenje objekta radnje. Kod krivičnog djela ugrožavanja, posljedica se sastoji u apstraktnoj (mogućoj) ili konkretnoj opasnosti (koja je nastupila).

5. Definisanje pojma učinioca krivičnog djela

Učinioc krivičnog djela je fizičko lice koje preduzima radnju izvršenja (izvršilac), ili radnju saučesništva (saučesnik). Učinioc krivičnog djela može biti i pravno lice. Učiniozem krivičnog djela se smatra i ono lice koje se prilikom izvršenja krivičnog djela poslužilo životinjom, prirodnom ili mehaničkom silom. Međutim, sporno je da li je učinioc krivičnog djela lice koje se za izvršenje krivičnog djela poslužilo drugim licem.

Pitanje da li pravno lice može biti učinioc krivičnog djela odavno se raspravlja u pravnoj literaturi. Tendencija u krivičnim zakonodavstvima je da može i pravno lice da bude učinioc krivičnog djela. Osim anglosaksonskog pravnog sistema, i u zakonodavstvu pojedinih kontinentalnih evropskih država uvodi se mogućnost da i pravno lice može biti učinioc krivičnog djela. I u Bosni i Hercegovini je krivičnim zakonodavstvom određeno da i pravno lice može imati krivičnopravnu odgovornost.

U pravnoj teoriji se razlikuju dvije vrste učinioca krivičnog djela, i to aktivni i pasivni učinioci krivičnih djela. Aktivni učinioc krivičnog djela je osoba koja svojom radnjom ostvaruje posledicu krivičnog djela. Učinioc krivičnog djela može biti svaka osoba koja preduzme radnju učinjenja predviđenu u zakonskim propisima kao obilježja bića tog djela, a saučesnik je pored učinitelja i svaka osoba koja bilo kojom djelatnošću doprinosi ostvarenju djela. Krivična zakonodavstva razlikuju učinioce krivičnih djela s obzirom na uzrast, podobnost za odgovornost, i osuđivanost. Spol i starost nisu od značaja za razlikovanje učinioca. Učinioc može biti osoba koja samo preduzima radnju krivičnog djela (neposredni učinioc), ili može da koristi drugu osobu kao sredstvo za učinjenje djela (posredni učinioc). Pasivni učinioc krivičnog djela je osoba koja je povrijeđena ili oštećena krivičnim djelom, odnosno žrtva krivičnog djela. Svojstvo pasivnog učinioca od značaja je za primjenu pojedinih instituta krivičnog prava, kao što su nužna odbrana, krajnja nužda, pristanak povrijeđenog, samopovreda. (Petrović, 2006, str. 32-33)

6. Govor, glas i jezik

Tri različite kategorije verbalne komunikacije koje su veoma bitne da bi se otkrio govornik su govor, glas i jezik. Unatoč tome što su sve tri komponente povezane, one se i razlikuju. Govor je fizički akt (radnja), koji se ostvaruje pokretima artikulatora (jezik, usne, zubi, nepce), koji oblikuju zrak iz pluća i stvaraju zvuk nužan za verbalnu komunikaciju. Glas je zvuk nastao

vibriranjem glasnica i uključuje rezonanciju govornih mehanizama. Jezik je rječnik, gramatika i sintaksa koje koristi i razumije govornik. (*Hedeveer, 2009, str. 47*).

Kriminalisti se bave krivičnim slučajevima poput krivokletstva, policijskih saslušanja, raznih priznanja, pranja novca, mita, nelegalne kupoprodaje, kontakata u slučajevima zlostavljanja djece i odraslih i drugih. U tim slučajevima i mnogim drugim slučajevima, znanje lingviste je od velike pomoći. Kriminalisti uz asistenciju lingvista su u mogućnosti ustanoviti u usmenoj formi šta je određena osoba namjeravala reći, da li se koristila nekom vrstom prijetnje, da li je iskrena, čiji je glas na audio traci, ili u pismenoj formi, da li napisano pismo ima prijeteći karakter, koliko autora je pisalo određeni tekst, da li je test izgovoren ili napisan, značenje određene riječi, da li je priznanje falsifikovano ili iznuđeno, i slično. Kako bi se ponudili odgovori na prethodno nabrojana pitanja i profilirale određene osobe, potrebno je znanje određenih disciplina lingvistike poput fonetike, sintakse, semantike, pragmatike, morfologije, teorije govornih činova, dijalektologije, analize diskursa i sociolingvistike.

7. Odnos kriminalistike i fonetike

7.1. Definisanje pojma fonetike i grane fonetike

Fonetika (od grčke riječi *fonetike*) je lingvistička disciplina koja se bavi proučavanjem artikulacijsko-akustičkih svojstava govora i glasova, kao presudnim u komunikaciji. Prema riječima Knight Rachael Anne (2012), lektorice za fonetiku, fonetika je nauka koja izučava odlike glasova (str. 15). Predmet fonetike su artikulirani glasovi koji se proizvode svjesno i vlastitom voljom i omogućuju kombinovanje beskonačnog broja poruka.

Tri osnovne grane fonetike su artikulaciona fonetika, akustička fonetika i perceptivna fonetika. Artikulaciona fonetika se bavi proučavanjem artikulacionih organa, tj. opisa i klasifikacije govornih organa i njihovog proizvođenja u toku govora, dok se akustička fonetika bavi proučavanjem prenošenja zvučnih talasa i načinom na koji ih prima unutrašnji slušni organ. Perceptivna fonetika se bavi proučavanjem načina na koji ljudski mozak stvara i doživljava govorne zvukove koje prima.

7.2. Odnos kriminalistike i sintakse

Sintaksa je dio gramatike u kojemu se proučavaju odnosi među jedinicama u nizu, tj. odnosi među riječima i njihovim oblicima, odnosno među spojevima riječi, odnosi među rečenicama (surečenicama ili klauzama) u složenoj rečenici, te odnosi među rečenicama u tekstu. (*Pranjeković, Silić, 2005, str. 183.*)

Odnose među riječima i rečenicama biramo u ovisnosti o poruci koju želimo da prenesemo. Prenosjenje obavijesti sagovorniku može biti na dva načina: putem teme i reme. Tema je dio koji je već od ranije poznat i ne nosi nikakve nove informacije, dok je rema dio iskaza koju donosi novu obavijest. Npr. u rečenici "Gdje ste bili kada se desila krađa? Bio sam kod roditelja", tema je prvi dio, tj. "Gdje ste bili kada se desila krađa" (ne nosi nikakve nove informacije), a rema je drugi dio, tj. "Bio sam kod roditelja" (daje nam novu informaciju).

Sintaksu je veoma bitno analizirati u slučajevima upućenih pismenih ili usmenih prijetnji o određenom krivičnom djelu, jer je značajno vidjeti koji dio se ponavlja i sačinjava temu, a koji nam daje novu informaciju, tj. remu. Prilikom profiliranja određene osobe, odnosi među rečenicama se smatraju skoro od istog značaja, kao i elementi poput stavljanja interpunkcija u rečenici, pravopisa i gramatičkih grešaka.

7.3. Odnos kriminalistike i semantike

Semantika je proučavanje odnosa između jezičkih oblika i dijelova riječi i načina na koji riječi i rečenice prenose značenje. Semantika podrazumijeva nauku koja izučava povezivanje stvari uz pomoć riječi. (Yule, 1996, str. 4.). Iz ovog proizilazi da semantičkom analizom težimo ustanoviti odnos između verbalnih opisa i stanja stvari u svijetu kao istinitih ili neistinitih, neovisno o tome ko izriče taj opis. (Blečić, 2010, str. 4)

Veoma je bitno istaknuti važnost "značenja riječi i rečenica" koji je cilj semantičke analize, a presudan je u profiliranju određene osobe. Npr. sama riječ "znači" ima raznovrsna značenja kao: pokazuje, ima vrijednost, predstavlja, odnosi se itd. Značenje određene riječi ima više kategorija: gramatičko (analiziranje gramatike kojom vlada počinitelj), emotivno (uključuje emotivni odnos ili reakciju među riječima koju počinitelj odaje), apstraktno (označava analiziranje apstraktnih riječi koje počinitelj moguće koristi), preneseno (obično ide uz osnovnu riječ i prenosi određenu poruku) i konotativno (uključuje preneseno značenje određene riječi, npr. policajac-pripadnik reda sigurnosti). Kako bismo efikasno utvrdili profil određene osobe, korisno je pažljivo analizirati riječi i rečenice koje počinitelj napiše ili izgovori. Svaka riječ i rečenica nas semantičkom analizom dalje upućuje u moguće značenje i odgovor.

7.4. Odnos kriminalistike i pragmatike

S druge strane, pragmatika se bavi istraživanjem odnosa između jezičkih oblika i korisnika tih oblika. (Blečić, 2010, str. 5.). U svojoj knjigi, pod nazivom „Pragmatics“, George Yule navodi četiri bitna elementa pragmatičkog istraživanja koja su međusobno isprepletena i postoje teškoće pri određivanju granica među njima.

Pragmatika je nauka o značenju zvuka, kontekstualnom značenju, komuniciranju većem od predviđenog, i izražavanju kod relativne udaljenosti. (Yule, 1996, str. 3.). Govornikovo značenje nije neophodno povezano sa jezičkim značenjem, tj. određena osoba može misliti sasvim drugačije od toga što isti izraz može da znači. U ovom kontekstu, moguće je zaključiti da se pragmatika bavi i proučavanjem onoga što slušatelji interpretiraju kao mogući iskaz govornika. Na osnovu govornikove bliskosti slušatelju, on odlučuje koliko će toga da kaže i na koji način. To je centralno u rješavanju kriminalističkih slučajeva, kako u određivanju toga što je osumnjičeni htio da kaže, tako i da li su ga slušatelji dobro interpretirali, i kolika je bliskost između govornika i slušatelja.

7.5. Odnos kriminalistike i morfologije

Morfologija je nauka koja proučava oblike riječi. U ovoj definiciji se vidi da se morfologija bavi formiranjem riječi, njihovim oblicima i vrstama. Najmanja jezička jedinica ili najmanji dio riječi koji ima svoje značenje se zove morfem i dijeli se na leksičke i gramatičke. (Matthews, 1991, str. 1.). Leksički morfemi nose cijelokupno značenje riječi bez obzira na kontekst, dok gramatički morfemi se odnose na gramatičko značenje određene riječi. U mnogim oblastima, uključujući kriminalistiku, način na koji se formira određena riječ ima centralni značaj. Prilikom profiliranja počinioca krivičnog djela morfologija nam pomaže identificirati određene stvari poput vrsta riječi koje je počinilac koristio, kao i njegov nivo pismenosti koji saznajemo na osnovu njegovog poznavanja ili nepoznavanja gramatike prilikom tvorbe rečenica.

7.6. Odnos kriminalistike i teorije govornih činova

U članku „What is a Speech Act?“ („Šta je govor zakona?“), iz 1965. godine, John Searle, Američki filozof, opisuje šta su govorni činovi. Searle označava govorni čin kao ilokucijski čin, gdje je proizvod pojedinačne rečenice u određenom kontekstu ilokucijski čin, te je upravo ilokucijski čin najmanja jedinica jezičke komunikacije. (Blečić, 2010, str. 48.). Uzimajući u vidu njegovu definiciju, moguće je zaključiti da iza svakog govornog čina stoji određena namjera. Sa svakim vidom naše verbalne ili neverbalne komunikacije, imamo namjeru da nešto opišemo, naredimo, komentarišemo i slično. Veoma su bitna pravila konstitutivnog karaktera, koja pružaju definiciju onoga na šta se odnosi, i regulativnog karaktera, koja upravljaju već postojećim oblicima ponašanja. Oslanjajući se na teoriju govornih činova, u verbalnim i neverbalnim vidovima kriminalističkih izražavanja, možemo zaključiti da je npr. iskazima poput „Amir je izvršio samoubistvo“, „Da li je Amir izvršio samoubistvo?“, „Amire, izvrši samoubistvo“, i „Kad bi barem Amir izvršio samoubistvo“, govornik izvršio tri potpuno različita govorna čina. Izgovaranjem riječi se izvodi izgovorni čin, referiranjem i iskazivanjem propozicije se izvodi propozicijski čin, a tvrđenjem, postavljanjem pitanja, zapovijedanjem i slično, izvodi se ilokacijski čin. Ilokacijskim činom tek izgovorni i propozicijski čin dobijaju smisao. U kriminalistici, prilikom profiliranja počinitelja krivičnog djela, veoma je bitno da se vlada materijom govornih činova, kako bismo znali raspodijeliti rečenice istog sadržaja, a različite snage. To je npr. slučaj sa rečenicama „Obećavam da ću mu vratiti“, „Tvrđim da ću mu vratiti“, i „Vjeruj mi, vratiti ću mu“, gdje sve tri rečenice imaju isti sadržaj, a različitu snagu tumačenja. Prva rečenica se odnosi na obećanje, druga rečenica na tvrdnju, a treća rečenica se može shvatiti kao prijetnja.

7.7. Odnos kriminalistike i dijalektologije

Dijalektologija je nauka koja proučava dijalekte. Kako bismo bolje shvatili dijalektologiju, potrebno je definisati riječ dijalekat. Dijalekat se odnosi na način jezika koji se govori u određenoj državi i nema pisanu formu. Određujući kojim dijalektom govori određena osoba, može se spoznati mnogo toga. Npr. u kriminalistici je na osnovu dijalekta, prilikom profiliranja počinioca određenog krivičnog djela, moguće utvrditi iz kojeg govornog područja dolazi određena osoba, izvršiti identifikaciju iste osobe, i saznati mnoge druge informacije

relevantne za isti slučaj. Na taj način može da se lakše otkrije učinioac krivičnog djela. Kako bi se to moglo spoznati na pravilan način, neophodno je znanje profesionalnog lingviste koji poznaje riječi i izraze iz najopšurnijih dijalekata.

7.8. Odnos kriminalistike i sociolingvistike

Sociolingvistika je nauka o jeziku u odnosu na društvo. (*Hudson, 1996, str. 4.*). Sociolingvistikom je moguće ustanoviti odnos između ljudskog jezika, društva i kulture. U različitim društvenim kontekstima se jezik koristi na drugačiji način. Oslanjajući se na sociolingvistiku, kriminalistima je na osnovu određene društvene i kulturne pozadine, lakše profilirati počinioca. Prilikom utvrđivanja profila određene osobe je bitno razlikovati tri podjele jezika koje govori bilo koja mala grupa govornika. Prvi je standardni jezik koji je autonoman, normiran, funkcionalno polivalentan, stabilan i najvišeg je nivoa. Drugu skupinu čini sociolekt (sleng, žargon, šatra i argo) koji je uvjetovan različitim faktorima poput spola, hobija, starosti, društveno-ekonomskog statusa, etničke pripadnosti, itd. Taj jezik se može vremenom mijenjati i i nestati iz upotrebe. Slijedeću kategoriju čine regionalni varijeteti koji su produkt miješanja među regijama, a ne historijskog razvoja. Da bismo odredili kojoj skupini pripada određena osoba, potrebno je poznavati oblast sociolingvistike.

7.9. Odnos kriminalistike i analize diskursa

Analiza diskursa se fokusira na znanje o jeziku koje slijedi iza riječi, klauzula, fraza i rečenica, koje su potrebne za uspješnu komunikaciju. (*Paltridge, 2006, str. 2.*). U kriminalistici, analiza diskursa bi predstavljala analizu razgovora snimljenih na audio i video trakama koje se koriste kao sudski dokaz. (*Manojlović, Lidija Novaković-Nikolić, 2009, str. 122*). Preslušavanjem određenog audio ili video snimka je moguće utvrditi ko je glavni govornik, koja osoba vodi glavnu riječ, ko uvodi nove teme u razgovoru i slično. Specijalista analize diskursa može da otkrije na koji se način određena izjava osumnjičene osobe može protumačiti i da li se tumači na više načina. Analiza diskursa je također odlična strategija koja može dati odgovor na pitanje kako policija upotrebljava ili zloupotrebljava različite konverzacijske strategije, poput postavljanja pitanja dvosmislenog karaktera, netačno formulisanih činjenica, ubacivanja informacija koje nisu relevantne, navođenja osumnjičenog da nešto određeno kaže itd.

Zaključak

Društveno negativne pojava se veže za period nastanka prvobitnih ljudskih zajednica, čije ispoljavanje je bilo primitivnog karaktera. Sa nastankom prvih država i usvajanjem opšteprihvaćenih pozitivnih normi ponašanja, društveno negativne pojave su se prilagođavale datim uslovima i evoluirale. Prekršioci su se koristili različitim sredstvima kako bi prikrili svoje aktivnosti. S druge strane, za njihovo otkrivanje su korištene razne metode i postupci. Društvo se branilo različitim preventivnim i represivnim mjerama protiv kriminaliteta kao opšteg društvenog neprijatelja. Već počinjeno krivično djelo je obično pratio delikatan i težak način otkrivanja. Bilo je potrebno dosta upornosti, znanja, požrtvovanja i maksimalna saradnja sa građanima. U tom kontekstu, kriminalistička tehnika ima istaknutu ulogu. Razvoj

nauke se odrazio na raznovrsne metode i tehnike profiliranja učinioca krivičnog djela. Jedna od njih je povezivanje kriminalistike i lingvistike, kako bi se uz pomoć govora utvrdio profil učinioca krivičnog djela. Poznavanje oblasti verbalne komunikacije omogućava lakše profiliranje učinioca krivičnog djela.

Od velikog značaja je da kriminalisti poznaju određene discipline lingvistike uključujući: fonetiku, sintaksu, semantiku, pragmatiku, morfologiju, teoriju govornih činova, dijalektologiju, analizu diskursa i sociolingvistiku. Fonetika se bavi izučavanjem odlika govornih i negovornih glasova na osnovu koje se može precizno ustanoviti o čijem glasu se radi. Prilikom analiziranja jezika određene osobe, sintaksni odnosi među rečenicama se smatraju skoro od istog značaja poput elemenata stavljanja interpunkcija u rečenici, pravopisa i gramatičkih grešaka. Kriminalisti sa semantičkom analizom mogu da ustanove aspekte značenja koji su ustanovljeni u jeziku određene osobe. Pragmatika, u kriminalističkom smislu, analizira šta je osumnjičeni htio da kaže, da li su ga slušatelji dobro interpretirali i kolika je bliskost između govornika i slušatelja. Uz pomoć morfološkog formiranja riječi možemo brže identificirati određene stvari poput razlike u dijalektu u kriminalističkom slučaju identifikacije govornika. U kriminalistici je neophodno poznavati teoriju govornih činova kako bi se znalo na koji način raspodijeliti rečenice istog sadržaja, a različite snage. Profesionalni lingvista može biti od velike pomoći kriminalisti u svrhi utvrđivanja govornog područja osobe koja se sumnjiči, uz pomoć dijalekta. Na osnovu određene društvene i kulturne pozadine je mnogo lakše kriminalistima identificirati osobu gdje je potrebno znanje sociolingvisti. Analiza diskursa je izvanredna strategija na osnovu koje se može ustanoviti na koji se način određena izjava osumnjičene osobe može protumačiti i da li se tumači na više načina.

U kriminalističkoj teoriji i praksi u Bosni i Hercegovini oblast verbalne komunikacije nažalost nema svoje mjesto. Ne postoje stručne, akademske i specijalističke studije koji bi bili u mogućnosti dati znanje i praksu iz iste oblasti. Nepostojanje specijalista iz ove oblasti predstavlja poteškoće u spoznavanju opisivanja određenog govora.

Literatura

Knjige:

- [1] Blečić M., Govorni činovi, Rijeka, 2010
- [2] Gibbons J., Forensic Linguistics: An introduction to Language in the Justice System, Oxford: Blackwell, 2003
- [3] Heđever, M. (2009). Uvod u forenzičku fonetiku i akustiku. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
- [4] Hudson R., Sociolinguistics, Cambridge University Press, Cambridge, 1996
- [5] Knight, R. A. (2012). Phonetics: A Coursebook. Cambridge: Cambridge University Press
- [6] Korajlić N., Istraživanje krivičnih djela, Pravni fakultet, Sarajevo, 2012
- [7] Ignjatović Đ., Kriminologija, Službeni glasnik, Beograd, 2006
- [8] Manojlović D., Nikolić N. L., Forenzička lingvistika-Uporedno pravni i kriminalistički aspekti, Pravni fakultet, Novi Pazar, 2009
- [9] Matthews P., Morphology, Cambridge University Press, Cambridge, 1991

XIV MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
*KORPORATIVNA SIGURNOST U BiH I ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA
SA EKONOMSKOG, PRAVNOG I KOMUNIKOLOŠKOG ASPEKTA*
XIV INTERNATIONAL CONFERENCE
*CORPORATE SECURITY IN B&H AND THE WESTERN BALKAN COUNTRIES
FROM ECONOMIC, LEGAL AND COMMUNICATION ASPECT*

16.-17. Decembar/December 2016.

- [10] Modly D., Šuperina M., Korajlić N., Rječnik kriminalističke, Strukovna Udruga kriminalista, Sarajevo, 2008
- [11] Paltridge B., Discourse Analysis, London, 2006
- [12] Petrović B., Krivično pravo, Pravni fakultet, Sarajevo, 2006
- [13] Silić J., Pranjković I., Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta, Školska knjiga, Zagreb, 2005
- [14] Yule G., Pragmatics, Oxford University Press, Oxford, 1996

Ostalo:

- [1] (Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 3/03)